

Samrådsredogörelse

Detaljplan för Rustmästaren 2 i stadsdelen Bagarmossen, Dp 2016-19586

Del 1 - Ämnesvis sammanfattande synpunkter med
stadsbyggnadskontorets ställningstagande och förslag till
förändringar.

Innehåll

Bakgrund.....	3
Förslagets syfte och huvuddrag.....	3
Hur samrådet bedrivits.....	4
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden.....	4
Allmänt om samrådet och planprocessen.....	4
Allmänt om förslaget och utvecklingen	5
Arkitektur, gestaltning, placering.....	8
Kulturmiljö	17
Skolan och förskolor	18
Grönområden, naturvärden, kompensationsåtgärder	22
Gator och trafik	26
Teknisk försörjning.....	33
Hälsa och säkerhet	38
Miljö- och klimataspekter	42
Genomförande	45
Olägenheter för grannar	47
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	48
Föreslagna förändringar.....	48

Samrådsredogörelse – del 1(2) – läsanvisning
Samrådsredogörelsen har delats upp i två delar.

I del 1 redovisas synpunkterna sammanfattade ämnesvis med stadsbyggnadskontorets ställningstagande och förslag till förändringar. Remissinstansers, sakägares och övrigas synpunkter är inarbetade under respektive ämnesrubrik.

I del 2 finns synpunkter från remissinstanser, sakägare och övriga sammanställda i sin helhet utan kommentarer.

	A	Småa AB 55 bostadsrätter
	B	Borätt 135 bostadsrätter
	C	Stockholmshem 70 hyresrätter
	D	Riksbyggen 160 bostadsrätter
	E	Stockholmshem 80 hyresrätter
	F	Stockholmshem 30 hyresrätter
	G	Sisab förskola 6 avdelningar
	H	Micasa 90 hyresrätter
	I	Sisab förskola 8 avdelningar
	J	Sisab grundskola 1200 elever
	K	Stockholmshem 16 hyresrätter

Kvartersindelning

Sammanfattning

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra 650 bostäder (varav 72 ska utgöras av vårdbostäder), en skola och två förskolor i ett attraktivt och kollektivtrafikhärläge. Planeringen syftar även till att förstärka sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck samt att utveckla en förbättrad promenad- och parkstruktur med fler mötesplatser.

Planförslaget sändes ut på samråd 2018-08-22 - 2018-10-03. Under samrådet har drygt 120 yttranden inkommit varav några har underskrivits av flera.

Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget men framför synpunkter i sak, framför allt vad gäller gestaltning, parkering, gång- och cykelstråkets utformning samt behov av komplettering av dagvattenutredningen, markundersökning och grönkompensationsåtgärder.

De flesta sakägare och övriga närboende som framfört synpunkter anser att planförslaget inte tar hänsyn till kulturmiljövärden i den

befintliga bebyggelsen och att ökningen av biltrafiken vid vissa platser i området kommer att störa närboende. I flera skrivelser påtalas att det planerade höga huset vid Rusthållarvägen är för högt eller borde utgå. Synpunkter framförs mot Bergholmsstråket sträckning som delar upp skolgården.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet har kontoret justerat förslaget för att uppnå en tydligare struktur och en mer sammanhängande gestaltning av bebyggelse med fokus på utformning av kopplingen mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Bergholmsstråkets sträckning är en viktig del av planens syfte och föreslås inte ändras. De föreslagna byggnadshöjderna bedöms vara välavvägda med hänsyn till omgivningen. Det höga huset föreslås sänkas till cirka tio våningar för att harmoniera med de befintliga höga husen i Bagarmossen.

Planförslaget är ett viktigt bidrag för att uppfylla Stockholms bostadsmål. Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidare studeras i det fortsatta arbetet.

Uppdatering av följande utredningar och underlag pågår; arkeologisk undersökning, dagvattenhantering, geoteknik, markundersökning, grönkompensationsåtgärder, skyfall, solstudie och trafik. Uppdaterade illustrationer av förslagets bebyggelse och stadsmiljö kommer att färdigställas till granskningsskedet.

Stadsbyggnadskontoret har under planprocessen vägt olika intressen mot varandra och bedömer att förslaget överensstämmer med planprogrammet för Bagarmossen och Skarpnäck och intentionerna i stadens översiktsplan.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra för bostäder, vårdboende, skola och två förskolor i ett attraktivt och kollektivtrafikhärläge, att förstärka sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck samt att utveckla en förbättrad promenad- och parkstruktur med fler mötesplatser. Detaljplanen utgår från planprogrammet för Bagarmossen och Skarpnäck som stadsbyggnadsnämnden godkände 2016-10-27.

Planen omfattar sammanlagt ca 650 lägenheter, varav 72 ska utgöras av vårbostäder. Av bostäderna avses cirka 270 (inklusive vårbostäderna) utgöra hyresrätter och 380 bostadsrätter. Planen

innehåller också en grundskola med idrottshall för 1200 elever i åk F-9 samt två förskolor. Ett generöst utformat gång- och cykelstråk/parkstråk – Bergholmsstråket - föreslås mellan Bergholmsparken och Bagarmossens centrum och är den tydligaste fysiska kopplingen mellan stadsdelarna.

Bebyggelsens skala är måttlig med i huvudsak 4-6 våningar. Ambitionen är att åstadkomma en mjuk övergång mellan befintlig och ny bebyggelse både när det gäller byggnadstyp och skala. Ett högre punktthus föreslås vid Rusthållarvägen närmast centrum, där en högre höjd och täthet kan motiveras.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2018-08-22 - 2018-10-03. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i DN och SVD 2018-08-18 samt i lokaltidningen Mitt i Söderort Hammarby 2018-08-21. Samrådet har kungjorts på kommunens anslagstavla. Samrådsmöte i form av Öppet hus hölls den 19 september, i Bagarmossens Folkets Hus, Lillåvägen 44 där ca 100 personer närvarade.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Synpunkter har inkommit från myndigheter, remissinstanser, sakägare och övriga personer och föreningar. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Myndigheter och remissinstanser

Utbildningsförvaltningen meddelar att de har deltagit i planprocessen.

Sakägare

Några närboende har framfört att information om samrådet borde ha gått ut i brevlådor eller lappar i portar.

Övriga, ej sakägare

En person yttrar sig med att samrådsmötet var bra genomfört.

HUF Bagarmossen-Skarpnäck ställer sig frågande till att de först i samrådsskede ges chansen till sakägare att komma in med synpunkter.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Samrådet syftar till att samla in information, önskemål och synpunkter i ett tidigt skede av detaljplanearbetet. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, samt på stadsbyggnadskontorets hemsida. Det fanns också möjlighet att se förslaget som fysisk modell, som 3D-visualisering samt på skärmar under samrådsmötet i Bagarmossens Folkets Hus, Lillåvägen 44 den 19 september 2018. Inbjudan till samråd har både annonserats och skickats till berörda sakägare. Synpunkter kunde lämnas både digitalt och genom vanligt brev. Samrådet skett enligt stadens rutiner och plan- och bygglagen.

Innan kommunen kan fatta beslut om antagande av detaljplanen ska planförslaget göras tillgängligt för granskning. Under granskningen ges myndigheter, sakägare och andra som berörs av planen möjlighet att lämna synpunkter på planförslaget.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Myndigheter och remissinstanser

Försvarmakten och Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshinderfrågor har tagit del i förslaget och har inga synpunkter.

Länsstyrelsen bedömer att förslaget, under nu kända förhållanden, inte strider mot de intressen som Länsstyrelsen har att bevaka enligt 11 kap. 10 § PBL under förutsättning att staden beaktar deras synpunkter avseende förorenade områden, översvämningsrisk och miljö kvalitetsnormer för vatten.

Luftfartsverket (LFV) har inga synpunkter på förslaget men påpekar att deras yttrande gäller på utfärdandedatum, 19 september 2018. LFV förbehåller sig rätten att revidera yttrandet vid ny prövning om regelverk gällande störningar på utrustning för kommunikation, navigation och övervakning (Communication, Navigation, Surveillance, CNS) förändras, eller om ny CNS-utrustning etableras i hindrets närhet.

Stockholms Brandförsvär (SSBF) har inga synpunkter ur ett räddningsinsatsperspektiv men påpekar att framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till brandvatten vid händelse av en räddningsinsats måste beaktas i det fortsatta planarbetet och i

projekteringen. SSPF önskar fortsatt samverkan i det fortsatta planarbetet.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd är positiv till förslaget, nya bostäder, nytt vårdboende och två förskolor kan byggas samt att den mest värdefulla naturen sparas.

Nämnden anser att det är positivt att ett sammanhängande tryggt stråk skapas från Bagarmossens centrum till Skarpnäcksvägen och att även kopplingen mellan Rusthållarvägen och centrum får en permanent lösning.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden tillstyrker detaljplaneförslaget under några förutsättningar som gäller kompensationsåtgärder (natur), dagvatten och miljöteknisk markundersökning.

Trafikkontoret har inga synpunkter på förslaget. Kontoret är positivt till att det byggs bostäder, skola och förskolor i kollektivtrafiknära läge samt att de två stadsdelarna knyts ihop och att nya mötesplatser skapas.

Fastighetskontoret ser positivt på att Bergholmstorpet placeras på kvartersmark och på den tillkommande bygggrätten dock har de några invändningar gällande tillgänglighet/angöring, avfallshantering, parkering och bygggrätten. Kontoret vill samverka i det fortsatta planarbetet i de frågor som rör deras förvaltning.

Kulturförvaltningen/Stadsmuseet anser att föreslagen detaljplan är genomförbar i stora delar, men anser att detaljplanen behöver omarbetas i några delar när det gäller befintlig struktur och topografi.

Utbildningsförvaltningen lyfter två frågor vilka förvaltningen anser inte tagits tillräcklig hänsyn till i samrådsförslaget angående gång-/cykelstråk vid skolan och bygggrätten för skolan.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet (Skönhetsrådet) avstyrker förslag till detaljplan.

Skönhetsrådet ställer sig positivt till anslaget att genom olika åtgärder koppla samman de båda stadsdelarna, i enlighet med yttrandet över 2015 års programförslag (Dnr SR-03.02-0391-2015). *Rådet* har dock två huvudsakliga invändningar där omfattande bearbetningar av förslaget krävs för att det ska kunna tillstyrkas. Det gäller kopplingar och zoner och bebyggelsens gestaltning och uttryck.

Stockholms Naturskyddsförening anser att det är bra att detaljplanen till stor del helt undviker Bagisskogen och att gång/cykel prioriteras.

Hysesgästföreningen Sydöst har ett antal synpunkter gällande gestaltning och placering men tillstyrker förslaget utöver.

Svenska Bostäder ställer sig positiva till fortsatt utveckling av stadsdelen med ambitionen att bygga flera bostäder samt förstärka sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Däremot påpekar de att planförslaget ligger i konflikt med deras projektidéer i framtiden inom planområdet.

Sakägare

Några närboende är försiktigt positiva till planförslaget. *Ett närboende* ser fram emot nya grannar. Och *några* tycker att förslaget gör deras stadsdel ännu bättre. *En närboende* ser fram emot att följa det fortsatta planarbetet.

En närboende motsätter sig mer förtätning med ökat invånarantal i Bagarmossen.

Ett närboende undrar vad menas med en offentlig karaktär längst stråket och vad som menas med att utveckla och förbättra sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck.

Många synpunkter från närboende i närområdet handlar om områdets lämplighet för bebyggelse när det gäller placering av skolan och bostäder, ianspråktagande av grönområden, ljusinsläpp i de befintliga bostäderna och att det medför att områdets (kulturhistorisk)karaktär förändras.

En närboende anser att man från politiskt håll bör fundera över obalansen av arbetsplatser i södra Stockholm istället för att planera för fler bostäder. Politikerna borde dessutom se till att hålla liv i städer i resten av landet, istället för att drygt var fjärde medborgare ska tränga ihop sig på mindre än två procent av landets totala yta.

Övriga, ej sakägare

Flera personer är positiva till att platsen bebyggs. Några synpunkter handlar om områdets karaktär, lägenhetsfördelning, bebyggelsens placering, funktioner i Bagarmossens centrum och längst Bergholmsstråket (lokaler och service) och utveckling av skogsområdet mellan Skarpnäck och Bagarmossen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Staden planerar för att växa och i planprocessen prövas lämpligheten att bebygga. Det är sällan helt utan svårigheter. I denna detaljplan har platsen fördelar såsom närhet till kollektivtrafik, naturen och Bagarmossen centrum. Förutsättningar som t ex anslutning till grönklassat kulturhistorisk bebyggelse bedömer kontoret kan hanteras. Detaljplaneförslaget följer programmets syfte och förutsättningar.

Ett kvalitetsprogram för gestaltningen tas fram inför granskningen. Gestaltungsprinciper ska beskriva bland annat hur arkitekturen ska förhålla sig till den befintliga bebyggelsen i Bagarmossen.

I planprogrammet för Bagarmossen och Skarpnäck togs ställning mot att bygga i naturen mellan Skarpnäck och Bagarmossen. Behov och placering av bostäder, skolor och andra funktioner identifierades också under programfasen. Allmänna planeringsfrågor för Stockholm och /eller hela Sverige kan inte besvaras i samband med den detaljerade planen.

Specifika invändningar av bland annat Länsstyrelsen, Stockholms Brandförsvär, Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Fastighetskontoret Stadsmuseet, Utbildningsförvaltning, Skönhetsrådet, Hyresgästföreningen Sydöst, närboende och andra personer behandlas under respektive ämnesrubriker.

Dialog med fastighetsförvaltningen förs i frågor som rör deras fastighet (Bergholmstorpet).

Sammantaget gör kontoret bedömningen att området kan bebyggas och frågorna kan hanteras under fortsatt planarbetet.

Arkitektur, gestaltning, placering

Bebyggelse utformning och struktur

Myndigheter och remissinstanser

Kulturförvaltningen/stadsmuseet anser att detaljplanen behöver omarbetas i den del som berör sträckningen mot Rusthållarvägen, vad gäller skala och utformning samt höjder mot Bergrådsvägen. Punkthuset i tolv våningar avstyrkes helt.

Bergholmsstråket bör följa den befintliga infarten i området för att tillvarata den naturliga topografin anser museet. Ny bebyggelse får istället anpassa sig efter de topografiska förhållandena istället för tvärtom. Det är dock positivt att man har tänkt sig gestalta stråket på ett naturligt sätt med berg i dagen, trädplanteringar och anslutande trappor som överbryggar nivåskillnader.

Museet anser att föreslagen detaljplan strider mot *skalan* samt den historiska stadsplanen. Bagarmossen planerades utifrån tanken om grannskapsenheter men uppvisar också den tidigare modernismens stadsplaneideal där hänsyn till ljus och luft och topografiska förutsättningar utgjorde bärande idéer. Inne i de nya kvarteren längs med de nya gatorna och stråken kan man vara något friare i utformningen. Men i övergången mellan de nya och de befintliga husen bör skalan anpassas så att mötet upplevs mjukare. I övrigt kan planen tillstyrkas.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet (Skönhetsrådet) anser att förslaget inte tillräckligt möter planarbetets huvudsakliga mål på grund av all den tilltänkta bebyggelsen är så placerad att en trygg koppling mellan Bagarmossen och Skarpnäck till stora delar uteblir. I förslaget är de olika funktionerna bostad och skola/förskola fysiskt åtskilda. Detta får till följd att de verksamheter som är stängda kvälls- och nattetid lagts i ett sammanhang i den del av planområdet som stadsbyggnadskontoret säger sig vilja befolka över dygnet. Planen bör därför omarbetas så att exempelvis skolan och ett eller ett par av bostadskvarteren byter plats.

Vad gäller bebyggelsen efterlyser *Skönhetsrådet* ett mer sammanhållet arkitektoniskt uttryck. I planförslaget har varje nytt kvarter fått en mycket individuell karaktär vilket ger ett överdrivet brokigt intryck.

Den tillkommande bebyggelsen bör finna en röd tråd som går igen i exempelvis skala eller material. Som exempel har Bagarmossen återkommande puts i en sammanhållen skala, medan Skarpnäck kännetecknas av tydliga rumsligheter och fasadtegel. Rådet ser framför sig ett gestaltungsprogram för de nya kvarteren.

Stockholms Naturskyddsförening anser att det är bra att de tre punkthusen från programmet längst söderut vid Bergholmsbacken utgår.

Hyresgästföreningen Sydöst vill uppmuntra stort byggaktörer att tänka på att ej välja fönster med lägre U-värde än 1.0

Föreningen undrar hur fördelningen ser ut mellan lägenhetsstorlekar i kvarter C, E, F och H (hyresrätter). De påpekar att om spridningen är större än 20-25% mellan stora och små lägenheter leder detta till stora höjningar för de mindre lägenheterna (ofta hushåll med svagare ekonomi).

Sakägare

Ett flertal närboende önskar ett genomarbetat gestaltungsprogram. Samrådsförslaget tycker de är ganska spretigt. Kulör- och

materialpaletten får gärna utvecklas. Putsen dominerar idag i Bagarmossen. Sikta på likvärdig kvalitet. Huskropparna ska vara sammanbundna och bör vara enhetliga i såväl höjd (max. 3-4 våningar) som fasadtyp och färg anser de. Tegel bör ej förekomma då det är en kraftig avvikande fasadtyp. De ser gärna att de andra husen tar inspiration av 50-tals bebyggelse. Även en sluten fasad mot Rusthållarvägen ifrågasatts av ett närboende på grund av kulturmiljön, befintliga grönstruktur och möjlig skugga mot hus på andra sidan Rusthållarvägen.

Några närboende tycker att kvartersstruktur/byggnadshöjder/täthet mestadels är väl utformat.

En närboende anser att staden redan visar mycket hänsyn till de kulturer/miljövärden som finns i området.

En närboende anser att flera av husen som planeras ser fina ut och nog kommer passa bra in i befintlig bebyggelse i Bagarmossen tex kvarter F.

Några närboende anser att balkonger som liknar loftgångar inte passar i stadsbilden.

Ett närboende håller inte med beskrivningen att den nya bebyggelsen kopplas till den befintliga "med den äldre stadsplanens luftighet." De nya byggnaderna blir bredare, högre och fasaderna kommer att avvika från det befintliga. Det kommer mer skugga där ljus och luft varit förhärskande.

En närboende tycker att det vore en idé att blanda närboendetyper så att det finns både bostadsrätter och hyresrätter på samma sida av stråket.

Brf Byamännen 2 anser att det planerade nybygget sticker ut i karaktär utan att tillföra mervärde för boende. De nästan inringade gårdarna har en innerstads karaktär vilket uppfattas som ovänlig i Bagarmossen.

Övriga, ej sakägare

En person anser att hela utformningen saknar en övergripande och tydlig designidé.

HUF Bagarmossen-Skarpnäck liksom några privata personer anser att karaktären i området ska behållas och att arkitekturen ska smälta in i Bagarmossen. Arkitektur i samrådsförslaget är rörig. Ett förslag är att sänka kvarter B, C och E i samrådsförslaget till 3 våningar.

En person tycker att staden borde överväga att bygga högre hus för att höga antal lägenheter utan att behöva ta i anspråk mer mark.

En person tycker att det behövs fler urbana områden i Stockholm så att fler människor får tillgång till en trevlig och urban miljö. Slutna kvarter skulle skapa en tydlig gräns mellan privat och allmänt istället för att skapa en gråzon.

Ett par personer anser att Stockholm inte ska fortsätta förtätas.

En person anser att det vore bättre med fler entréer och fönster i gatuplan istället för halvöppna gårdar som skapar en otydlig offentlighet mot det viktiga stråket. Mer tydliga kvarter ger trevligare gatumiljö.

Service, verksamheter, lokaler

Myndigheter och remissinstanser

Hyresgästföreningen Sydöst förutsätter att fritidslokal/möteslokal för hyresgäster inplaneras i bottenvåning/lokaler i nybyggnationen.

Sakägare

En närboende undrar om det planeras utökning av service såsom vårdcentral, tandvård, polis.

Några närboende påpekar att de två befintliga matbutikerna i Bagarmossen i dagens läge är för små att hanterar ett ökat invånarantal.

En närboende ifrågasätter om det finns tillräckligt underlag för fler lokaler i Bagarmossen som planen föreslår längst vid stråket.

Några närboende anser att det är viktigt med lokaler i bottenplan som gör att det känns trevligt, skapar liv och rörelse samt ökar tryggheten (ett levande stråk). Gemensamhetslokaler skapar trivsel för de boende i området och förenklar för barnkalas och fester. Det finns också förslag på gym, företagslokaler, nya caféer och små butiker, alternativt småföretag.

Övriga, ej sakägare

En person tycker att det är otroligt viktigt att värna det lokala näringslivet i förorten - för den sociala samvaron och tryggheten i hela området, såväl som för miljön i ett större perspektiv. Bottenvåningar ska planeras för gym, restauranger, butiker mm, men inga tvättstugor och soprum.

Högt hus i kvarter A.

Myndigheter och remissinstanser

Kulturförvaltningen/stadsmuseet anser att platsen går att bebygga men inte med ett högt punkthus. Det skulle täppa till den medvetet gestaltade stadsplanen där idén om ljus och luft utgjorde en bärande tanke för den tidens stadsplanekonst. Dess skala och placering ansluter inte till bebyggelsen i Bagarmossen.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet (Skönhetsrådet) anser att punkthuset om 12 våningar helt bör utgå. Det höga huset kan inte motiveras genom att det skulle markera centrum, som brukligt i stadsdelar från efterkrigstiden, inte heller markerar det planförslagets centrala stråk.

Sakägare

Flera närboende motsätter sig ett högt hus på kvarter A, hörnet Bergrådsvägen-Rusthållarvägen. En del vill inte se en ny bebyggelse på den här platsen överhuvudtaget, andra föreslår en lägre byggnad istället. Sista gruppen är fördelad i två grupper, den ena vill att det sänks till 3-4 våningar den andra vill att det sänks till en höjd mer i harmoni med de andra höga husen längst Rusthållarvägen. Alla påpekar att den nya bebyggelsen ska förhålla sig till den kulturhistoriska miljön i området.

Några närboende ifrågasätter om fasaden i pastellgrönt passar på den här platsen. I samband med renovering av närliggande lägenheter förelades de att måla om fasaden därför att den inte stämde med den tidigare K-märkta färgskalan.

Flera närboende tycker att ljusinsläpp försämras i deras lägenheter under alla årstider. De är oroliga för ett liv i skuggan av ett tolvvåningshus.

En närboende frågar om större lägenheter. En närboende föreslår restauranglokal/bar/terrass högst upp i 12-våningshuset som skapar ett mervärde för hela området. Det lyfter attraktiviteten i hela det nybyggda området.

Några närboende påpekar att det var stadsbyggnadskontoret som en gång gav bygglov för ombyggnad av bottenvåningen på Bergrådsvägen 8 med ingång på kortsidan till en av lägenheterna.

Övriga, ej sakägare

HUF Bagarmossen-Skarpnäck liksom ett flertal andra personer anser att samrådsförslagets 12-våningshus i kvarter inte passar i arkitekturen runt omkring både höjd, färg och gestaltning. Några

tycker att huset ska sänkas för att harmonisera med de två andra punkthus som redan finns i närheten.

En person anser att huset inte fyller områdets behov av större lägenheter dvs 4:or och större. *En annan person* tycker att ett hyreshus istället för bostadsrätter hade passat bättre.

Några personer påpekar att ett högt hus på den här platsen betyder att ljusinsläppet minskar och insyn ökar. De anser också att det blir färre parkeringsplatser.

En person anser att höga huset orsakar anonymitet och deras boende området minskar. Hen påstår att dagens höghusbyggen bara har ett syfte - att ge byggherrar och ägare större vinster i förhållande till den markyta som krävs.

Några personer tycker att höga hus passar bättre på skolans tomt eller i Danderyd.

Kvarter B.

Myndigheter och remissinstanser

Kulturförvaltningen/stadsmuseet påpekar att i planbeskrivningen står det åtta respektive sju våningar (hörn slutet hus och längst Bergholmsstråket) men i plankartan står det sex och sju våningar. *Kulturförvaltningen/stadsmuseet* anser att gatusträckningen inte bör utformas med hörnslutna hus i gatukorsningarna. Detta strider mot idén om ljus och luft i stadsplanen. Och stadsmuseet befärar att hela iden med en stump stadsgata i en stadsdel som bygger på hus i park kommer att framstå som apart och märklig. Enligt översiktsplanen ska kompletteringar i stadsutvecklingsområden göras med utgångspunkt i områdenas karaktär.

Sakägare

En närboende tycker att bebyggelsen i kvarter B mot Bergrådsvägen måste få lägre hus för att inte orsaka skugga, mindre ljus för hus på andra sidan av gatan.

En närboende tycker att ett högt hus i hörnet av kvarter B avviker totalt från karaktären i grannområdena.

Kvarter B och D.

Sakägare

En närboende önskar att de projekterade husen längs Bergrådsvägen flyttas till ett annat ställe.

En annan närboende vill bevara grönskan på det här stället.

Några närboende anser att den nya bebyggelsen utmed Bergsrådsvägen borde begränsas till 3 våningar därför att de nuvarande bebyggelser längs Bergsrådsvägen nästan enbart är 3 våningar (framförallt det som ligger närmast nybyggnadsområdet).

Kvarter C och E.

Sakägare

Några närboende tycker att gestaltning av kvarter C och E med sin lamellstruktur och 5 våningshöjden inte passar in i området. Det avviker från både befintlig bebyggelse och övrig bebyggelse i det nya förslaget. Otydliga ytor framför husen som likt miljonprogrammet. Gårdsrummen mellan husen är otydligt utformande. Ett förslag är att utforma dessa kvarter mer likt kvarter B och D och sänka byggnadshöjden i kvarter C till 3 våningar istället.

En närboende tycker att 6 våningsbebyggelse vid gata 2 mellan kvarter C och E är för högt. Det borde sänka till 4 våningar.

Några närboende anser att bebyggelse i kvarter C och E förstör mycket för de som är närboende på Voxnegränd med utsikt och skymmande av sol.

En närboende anser det problematiskt att bostadsrätterna får slutna gårdar men hyresrätterna får öppna gårdar vilket skapar otrygghet och har en lägre kapacitet.

Övriga, ej sakägare

En person tycker att bebyggelse och placering är bra men det borde vara lägre 3-våningshus. De nya bebyggelserna ska inte skapa känslan av "höghusområde".

Kvarter H

Myndigheter och remissinstanser

Rådet till skydd för Stockholms skönhet (Skönhetsrådet) anser att vårdbyggnaden behöver ges en öppnare karaktär.

Övriga, ej sakägare

HUF Bagarmossen-Skarpnäck tycker att vårdboendet i kvarter H behöver få en mera öppen arkitektur.

Kvarter K.

Sakägare

Några närboende anser att punkthus i kvarter K har olämplig skala och placering. Huset passar inte in i den äldre grönklassade

bebyggelsen och planeras på mark med högt naturvärde (enligt naturvärdesinventeringen). Huset bör inte uppföras.

Bergholmstorpet

Myndigheter och remissinstanser

Fastighetskontoret som förvaltar det så kallade Bergholmstorpet anser att placeringen av den tillkommande byggrätten förefaller inklämd bakom den befintliga byggnaden. Fastighetskontoret delar vänföreningens synpunkt att byggrätten bör placeras öppet på tomtplatsens östra del. En ny byggnad kan användas som utescen, kafé, samlingslokal etc.

E1 tekniska byggnader

Sakägare

Några närboende anser att de planerade E1 tekniska byggnaderna för elinstallation borde flyttas närmare den nya bebyggelsen eller planeras på ett sätt där de inte gör onödigt intrång i naturen för att förebygga klotter och upplevs negativt som "ödebyggnader".

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Bebyggelsens utformning och struktur: *Gestaltningen i Bergholmsbacken blir en del av nutidens arkitektur med anknytning till de historiska. Flera gestaltungsprinciper (i ett "Kvalitetsprogram för gestaltning" som blir en del av planhandlingarna) ska stå för anknytning till den befintliga bebyggelsens karaktär (bottenvåning, fasad, taklandskap, innergården). Gestaltningen av föreslagna byggnader omarbetas/bearbetas efter kvalitetsprogrammet inför granskning för att få en sammanhängande gestaltning.*

Bebyggelsestrukturen har justerats efter samråd till en mer sluten struktur mot stråket med lokaler i bottenvåning och en mer halvöppen struktur i anslutning till den befintliga strukturen i Bagarmossen. Den nya strukturen bidrar till en tydligare gräns mellan privat och offentlig miljö.

Inga ändring föreslås för kvarter F och K var det planeras för 3 mindre punkthus i fyra våningar. Samtliga tre punkthus får en sammanhängande utformning. Husen ska placeras med hänsyn till anslutande naturmark.

Bergholmstorpets tillkommande byggrätt placeras i tomtens nordöstra del.

Placering av elnätstationerna är vald utifrån funktionsbehov och tillgänglighet.

Att bostadsrätter hamnar på ena sidan av stråket och hyresrätter på andra sidan är en konsekvens av markanvisningen, Kvarter B och D gick till privata byggaktörer och kvarter C och E till en kommunal aktör.

Service, verksamheter, lokaler mm: *För att skapa en attraktiv miljö med levande bottenvåningar jobbar staden för att alla byggnader längst stråket ska ha lokaler i bottenvåning. Tanken är att vissa lokaler i skolan kan vara uthyrbara på kvällstid samt helg. Funktioner av lokaler kan vara såväl kommersiell såsom gym, företagslokaler, caféer, små butiker som annat såsom fritidslokal, möteslokal för hyresgäster, gemensamhetslokaler mm.*

Detaljplanen innehåller lokaler för vårdboende, två förskolor och en skola. Service som även genererar arbetsplatser.

Allmänt: *Plankarta och planbeskrivningen kommer att revideras efter anpassande förutsättningar inför granskningen.*

Kulturmiljö

Myndigheter och remissinstanser

Kulturförvaltningen/stadsmuseet anser att det är bra att ge Bergholmstorpet ett skydd i detaljplanen men formuleringen på q1 "Byggnadens exteriör får inte förvanskas" är ingen specifik skyddsbestämmelse. Formuleringen avser det allmänna förbudet mot förvanskning 8 kap 13 § PBL, vilken alltid gäller. Torpet borde istället förses med r förbud mot rivning och g eller k bestämmelser för det som eventuellt inte får bytas ut och där man får byta ut mot lika material.

Fornlämningar

Myndigheter och remissinstanser

Länsstyrelsen bedömer att det kommer att krävas en arkeologisk utredning för att fastställa om detaljplanen berör lagskyddad fornlämning. Inom området finns idag inga kända fornlämningar, men arkeologiska utredningar i områdets närhet har visat på att det kan finnas lämningar i form av gravar från järnålder och boplatser/bebyggelse från förhistorisk och historisk tid i denna miljö.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Bestämmelser på plankarta för Bergholmstorpet ska ses över inför granskningen.

En arkeologisk utredning har genomförts under våren 2019. Utredningen har påvisat förekomst av kulturhistoriska

lämningar inom och i direkt anslutning till utbredningsområdet. Planförslaget ska anpassas efter resultatet för att skydda påträffade fornlämningen (gravfältet) i sydvästra hörnet av planerade parklek inom planområdet.

Skolan och förskolor

Diverse

Myndigheter och remissinstanser

Trafikförvaltningen anser att planbeskrivningen inte tar upp eventuell påverkan på trafikförvaltningens anläggning. Planområdet ligger ovanpå trafikförvaltningens transporttunnel för tunnelbanan, omkring kvarter J där skolan ska placeras. Exploatören behöver ta fram en övergripande konsekvensanalys för hur trafikförvaltningens anläggning kan påverkas av arbetet. Djupbyggnadsbegränsningen är tillräcklig men däremot stämmer inte läget för transporttunneln i plankartan som troligtvis behöver mätas in. Servicevägen in till tunneln får ej påverkas. Exploatören behöver inkomma med nivå för grundläggning för det sydöstra hörnet på skolbyggnaden, då denna befinner sig mycket nära trafikförvaltningens transporttunnel. Ingen last får tas ner i tunnelns skyddszon.

Stadsdelsnämnden påpekar att det är viktigt att kostnaderna för den nya förskolan på den kuperade tomten inte överstiger den av staden fastställda kostnadsnivån. Den andra tomten har plana delar och där kan därför en konceptförskola uppföras.

Placering och storlek

Myndigheter och remissinstanser

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att placeringen av skolan mellan stadsdelarna är bra, då skolan kan bli ett naturligt val för barn från både Bagarmossen och Skarpnäcksfältet.

Kulturförvaltningen/Stadsmuseet anser att placeringen av nya förskolor, vårdboende och skola är lämpliga ur kulturmiljösynpunkt och det är positivt att barnen får tillgång till naturmark.

Utbildningsförvaltningen och Skolfastigheter I Stockholm AB

(SISAB) anser att exploateringsgrad av skolan som är 11 000 kvm i samrådsförslaget måste justeras till 15 000 kvm för att motsvara verksamhetens behov. Ny erfarenhet visar ett behov av ca 12 kvm BRA per elev, dvs ca 15 000 kvm får skolfastighetens omfattning.

SISAB önskar möjlighet att placera förrådsbyggnad/byggnader (kryssmarkerad yta) på yta S2E2 (plankarta).

Sakägare

Ett flertal närboende anser att skolans placering är fel med tanke på trygghet. Verksamheten stängs kvälls- och nattetiden samt på helgen. Skolans utformning med många byggnadsvolymer skapar mörka hörn som är svåra att överblicka.

En närboende hänvisar till Myndigheten Brottsförebyggande rådet som beskriver på sin hemsida situationella brottsförebyggande åtgärder.

En närboende anser att det skall byggas bostäder bredvid den stora skolan vid Bergholms bollplan. Bostadshus intill skolan skulle öka flödet av människor, öka tryggheten och skapa ett bättre samband mellan stadsdelarna.

Ett flertal närboende anser att man bör studera möjligheterna att flytta skolan norrut i planförslaget och ersätta platsen med bostäder. Ett annat alternativ är att dela upp skolan på var sin sida av stråket och sänka skolans byggnad. Ytterligare ett förslag är att sporthallen flyttas närmast promenadstråket, ev. med ett kafé i anslutning. Ett annat förslag är att bygga skolan i ett mindre form. Högstadiet skulle kunna flytta till Skarpaby/Tätorp, plats att bygga till finns enligt några närboende. *Några närboende* önskar att skolan placeras på gamla skolans plats med motiveringen att elever kommer eller med cykel från Bagarmossen eller med tunnelbanan från Skarpnäck.

En närboende anser att det är ogenomtänkt att bygga en så pass stor skola mitt i ett skogsområde utan färdigbyggda bilvägar när det finns ett mycket mer passande område i närheten.

Övriga, ej sakägare

En person tycker att det är bra med en skola och förskola som samlande punkt mellan det nya och befintliga. Hen föreslår bokningsbara lokaler och kvällsaktiviteter som lyser upp mot gatan.

Ett flertal personer tycker att skolan och bostadshusen i planförslaget bör bytas plats. De anser att det skulle lösa problemen med angöring av de tunga transporter till och från skolan som krävs enligt dem samt hämtning och lämning av barn. Även höga naturvärden skulle bevaras tycker de. Det skulle bidra till ett levande område och ökar tryggheten i den norra delen av Bergholmsbacken anser de. De hänvisar också till Myndigheten Brottsförebyggande rådet som beskriver på sin hemsida situationella brottsförebyggande åtgärder. De anser också att skolan bör minskas i storlek. Högstadiet skulle kunna flytta till Skarpaby/Tätorp.

En person föreslår att bygga flera bostäder runt skolan för att öka tryggheten på helger och kvällar då verksamheterna är stängda.

HUF Bagarmossen-Skarpnäck undrar om skolans storlek återspeglar det kommande behovet av elevplatser.
De uppskattar att Bergholmsstråket inte har en bilväg till skolan.
De tycker att skogen inte ska användas som skolgård. Skogen behöver lämnas orörd.

Trafik

Myndigheter och remissinstanser

Stadsdelsnämnden anser att angöring till skolan och sporthallen genom att en ny gata från Rusthållarvägen byggs som nu föreslås är ett bättre alternativ än att trafikera Bergholmsstråket med bilar. Nämnden anser att det är en utmaning för skolans kommande personal och stadens trafikplanerare att minska antalet transporter som föräldrar står för t.ex. genom att anlägga säkra avstigningsplatser utmed Rusthållarvägen och genom att arbeta med attitydförändringar.

Sakägare

Ett flertal närboende tycker att ökade trafikflöden till och från skolan kan störa närboende i befintliga hus (höga trafikflöden, buller). Den nya infartsvägen till skolan kan vara en hot mot höga naturvärden. Några tycker att det är onödigt dyrt att bygga en bilväg enbart för skolan. Det blir en osäker skolväg för eleverna, då planerad bilväg ska korsa en G/C-väg för att komma till skolan. Ett förslag är att bilvägen samt bilparkeringen till skolan byggs norr om skolbyggnaderna som en förlängning av redan planerad bilväg till det nya bostadsområdet.

Några närboende anser att utfarten från den nya vägen ut på Rusthållarvägen är farlig på grund av att lastbilar kommer att behöva göra en skarp vänstersväng i ett backkrön med skymd sikt. De anser även att den nya vägen kommer att öka trafikflödet längre in i Bagarmossen.

Övriga, ej sakägare

En person är orolig för angöring av skolan av anhöriga, färdtjänst med bil, hämtning och lämning av skolans elever med ökad trafik i närområdet som följd.

Ett flertal personer anser att det kan bli farlig med infartsvägen från skolan när lastbilar kommer att behöva göra en skarp vänstersväng runt en transformatorstation, i ett backkrön i en sväng med skymd sikt.

Konst

Övriga, ej sakägare

En person påpekar att skulpturen Lodjuret som försvann från området borde återvända till en fin plats i eller vid det nya bostadsområdet. I fall lodjuret inte hittas bör det återskapas är personens förslag.

Genomförande

Sakägare

Några närboende önskar att skola och de nya husen byggs samtidigt. Enligt dem är skolorna i området redan fulla.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Transporttunnels läge har kontrollerats. Plankarta uppdateras inför granskningen. Exploatören ska ha dialog med Trafikförvaltningen om eventuella konsekvenser för transporttunneln.

Stadens bedömning är att skolans placering i anslutning till parken mellan Skarpnäck och Bagarmossen är en del i ambitionen att binda samman de två stadsdelarna. Skolans elever kommer från båda stadsdelar och möjlighet till uthyrbara lokalerna (kvällstid och helger) i skolans bottenvåning längs med det nya stråket ska stötta tryggheten längst stråket.

Skolans gestaltning och placering i relation med platsens trygghet mm ses över inför granskningen.

Transporter för mat och avfall från och till skolan kommer att ske genom en anslutningsväg från Rusthållarvägen. Den här vägen säkerställer även tillgänglighet till skolan. Elever och personal rekommenderas i högsta grad komma gående, med cykel eller kollektivtrafik.

Staden jobbar med att skapa trygga möjligheter för att lämna och hämta barn i närheten av skolorna. Stadens bedömning är att trafiken vid anslutningsvägen inte kommer att orsaka bullernivåer som överskrider gällande riktvärden..

Vägarna ska vara klara innan skolan tas i bruk.

Exploateringsgrad för skolan kommer att anpassas för att kunna bemöta framtidens verksamhetsbehov. Konsekvenser av behovet av förrådsbyggnader på skolans tomt ses över.

Utredningen angående eventuella höga naturvärden längs skolvägen har kompletterats inför granskningen. Resultatet och

eventuella konsekvenser av utredningen kommer att tydliggöras i granskningshandlingarna. Vägen och anslutningen till Rusthållarvägen utformas med stor hänsyn till trafiksäkerhet. Trafiksäkerhetsåtgärder föreslås för att minska hastighet längs vägen och för att skapa en trygg korsning för cykeltrafik och biltrafiken. Gående behöver inte korsa biltrafiken. Körspåret vid vänstersväng bedöms inte skapa en farlig trafik situation.

En av två förskolor byggs i den första utbyggnads etapp. I nästa etapp byggs tillsammans med ungefär hälften av bostäderna samt den andra förskolan. Det sista som byggs är skolan.

Skulpturen Lodjuret har blivit stulen. 1% av skolans byggnadskostnader planeras användas till konst. Ett konstprogram i samband med planens och andra planers utveckling i programområdet kommer att tas fram.

Grönområden, naturvärden, kompensationsåtgärder

Grönområden

Myndigheter och remissinstanser

Trafikkontoret påpekar att det är viktigt att stor omsorg läggs vid anslutningar av byggnader och gårdar mot omgivande natur för landskapsbilden.

Trafikkontoret påpekar att staden ställer krav på kvartersmarken med grönytefaktor (GYF)>0,6 vilket är ett krav som gäller hela Stockholms stad, detta för att underlätta för dagvattenhantering och naturvärden i området.

Stockholms Naturskyddsförening välkomnar en naturlekplats istället för en traditionell lekplats, särskilt om naturlekplatsen tar stor hänsyn till vad som redan finns på platsen. De vill tydliggöra att befintliga naturelement som gamla träd och berghällar bör ses som en tillgång i Bergholmsparken.

Föreningen undrar om det tänkt planera in boulebänor för pensionärer inom planområdet.

Sakägare

Föreningen Bergholmstorp anser att den föreslagna naturleken ur pedagogisk synvinkel borde utformas som en temapark vilken anknyter till landsbygdens och därmed Bergholmstorpets historia. Dvs en park med en liten torpstuga, ladugård, utedass och annat som hör till ett lantställe från 1800-talet och tidigare.

Ett närboende anser att planen minskar de grönytor som bland annat tidigare har använts av t.ex. Parkteatern i den norra delen av planområdet. Utrymmet för sådana aktiviteter minskar nästan helt i och med att planen tar den öppna marken i anspråk.

Några närboende har synpunkter om skogsområdena mellan hus som tas bort och framför ett alternativ att bygga i parkstråket mellan Skarpnäck och Bagarmossen istället.

En närboende tycker att hela planområdet kommer att bebyggas med miljöförstörande bygglösningar och ytterligare reduktion av grönområden. Detta får negativa effekter på människors hälsa samt på grönområdenas kvaliteter och flora och fauna.

Övriga, ej sakägare

En person tycker att grönområden mellan bostäder ska bevaras. Och att skog och strövområden ska bevaras för att människor må bra.

Naturvärden

Myndigheter och remissinstanser

Stockholms Naturskyddsförening anser att planförslagets kvarter är förhållandevis bra utplacerade, dock efterfrågar de att särskild hänsyn tas till naturmark i kvarter B.

Föreningen anser generellt att undvika exploatering av naturvärden med klass 2 (högt naturvärde). Vidare anser föreningen att staden ska ta hänsyn till gammal, grov tall. *Föreningen* anser att värdefulla träd bör mätas in i hela planområdet för att kunna bevara så många träd som möjligt.

Föreningen saknar ett resonemang kring att partier av skogen närmast stråket gallras och öppnas upp. Föreningen bedömer att punktinsatser kan göras för att styra grönskan lite mer än idag. En naturlekplats kan delvis behöva ligga i skugga för att det inte ska bli för varmt på sommaren. De påpekar att uppvuxna träd ger många vinster och det inte är så lätt plantera nya träd i en miljö med stort slitage invid en skola.

Sakägare

Många närboende värnar om områdets natur och anser att områden med höga naturvärden måste sparas.

Enligt några närboende lyfts området kring den nya angöringsvägen fram som ett område med höga naturvärden med många äldre träd. Genom att bevara dessa kan man minska den nya planens miljöpåverkan. Den nya vägen skulle innebära stor påverkan med schaktning och trädfällning som också kan påverka spridningsvägar.

Flera närboende önskar att samtliga träd på ”bergskullen” vid nya skolinfarten får vara kvar. Det finns ett antal gamla ekar nära byggområdet som kan fungera som naturlig barriär och som skapar en avskildhet för närliggande befintliga bostäder. De anser att naturvärdena i skogen mellan Laxåvägen och Voxnegränd borde kompletteras med en undersökning under sommaren. Området har ett rikt fågelliv samt en stor population av igelkottar. Groddjur har också etablerat sig i området.

En närboende funderar om träd och buskar på befintliga skolområdet kan tas tillvara.

En närboende anser att Stockholms stad behöver fler närliggande små men även större gröna områden. Det bidrar till att förbättra folks hälsa och tryggar ekosystemtjänsterna i staden som helhet. *Samma närboende* vill spara en värdefull ek mitt i ett i övrigt starkt påverkat planområde inte bidrar till att trygga en långsiktigt hållbar utveckling.

Några närboende vill uppmana staden att vara så restriktiv som möjligt vid en gallring längs gångstråket mellan Bagarmossen och Skarpnäck.

Brf Byamännen 2 tycker att tanken med det nya området som karaktäriseras av stråket som ska ansluta Bagarmossen till Skarpnäck är god, men bör inte ske på bekostnad av de som redan bor i området. Närheten till natur är ett karaktärsdrag för Bagarmossen och bör inte väljas bort. Bygg hellre högre och ha kvar de små skogsområdena.

En närboende påpekar att Bagarmossen med sina talldominerade barrskogar är och har än mer varit en del av ett gammalt skogsområde med många gamla träd. Flera av träden i planområdet är gamla och kommer att drabbas hårt av exploateringen.

En närboende påpekar att här i stockholmstrakten är berglandskapet ett unikt sådant med benämningen Svealands sprickdalslandskap vilket har särskilt stora värden. Och det känns därför nästan som ett hån när man ser hur ingrepp i berggrunden idag hanteras av staden.

En närboende kritiserar kartan på sidan 10 i planbeskrivningen med klassning av naturvärden.

Övriga, ej sakägare

En person vill påminna särskilt om att den biologiska mångfalden minskar i rask takt i Sverige och att alla grönområden som kan sparas är av stor vikt.

En person tycker att det är bra med att skola och förskolor men Bagisskogen måste bevaras. All skövling av skog har negativ klimatpåverkan.

En person önskar att man behåller så mycket som möjligt av den växtlighet som idag finns vid kvarter B längst vid Rusthållarvägen i synnerhet de fyra lönnar.

Skarpnäcks Trädgårdsstadsförening värdesätter att det gröna stråket mellan Bagarmossen och Skarpnäck och att även naturen i övrigt förefaller hanteras varsamt i förslaget.

Kompensationsåtgärder

Myndigheter och remissinstanser

Miljö- och hälsoskyddsnämnden till styrker detaljplaneförslaget under förutsättning att:

- Påverkan på naturmiljön tydligare redovisas, samt vilka skydds- och kompensationsåtgärder som vidtagits för att minimera negativ påverkan på naturmiljön och ekologiska spridningsfunktioner

Stockholms Naturskyddsförening anser att det är en brist i planhandlingarna att inte grönkompensationen beskrivs så det framgår vad för slags grönkompensationen kommunen avser att genomföra.

Sakägare

En närboende tycker inte att staden har visad tillräcklig grönytekompensation för de ianspråktaga grönområdena.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Grönytefaktor (GYF) är ett av de hållbarhetskrav som staden ställer på byggherren i markanvisningsavtalet från och med 2017-06-30. Planen har börjat före 2017 och kravet på GYF kan ej tillämpas för det här området.

Naturleken vid Bergholmstorpet utformas med hänsyn till befintlig natur och Bergholmstorpet historia.

Det planeras inte platser specificerad för specifika åldersgruppen.

Vid förtätning av befintliga bebyggelseområden tillförs nya värden men har som konsekvens att andra värden ändras såsom en del grönska/natur. Stadens bedömning är att nya bostäder kan byggas mellan befintlig bebyggelse i kollektivtrafikhärla och parknärla läge.

Efter samrådet har naturvärdesinventeringen kompletterats med en trädinventering och en groddjursinventering. Även en rotkartering kommer att genomföras. Resultatet av inventeringen och karteringen ska beaktas i den mån det är möjligt i förslaget. Groddjur har inte påträffats. Träden som kan sparas i exploateringsområdet såsom vid stråket och i kvarter E planeras att skydda med ett skyddsavstånd för den nya bebyggelsen samt under byggtiden. Naturen i kvarter B samt träd och buskar på befintliga skolområdet kommer inte att kunna skyddas/bevaras i föreslagna exploateringen.

Gallring behövs för att bredda stråket och förbättra tillgänglighet, trygghet mm. Det ska gallras bara där det är nödvändig.

Granskningsförslaget kommer att kompletteras med ett resonemang angående ekosystemtjänsten i den offentliga miljön.

Kompensationsåtgärder kommer att preciseras i det fortsatta arbetet. Några exempel,

- Regnträdgårdar anläggs utmed det centrala stråket med växter som finns i omgivande natur. Trädplanteringar kan vara tall, ek, sälg och björk.*
- Värden kopplade till groddjurs miljöer utvecklas.*

Gator och trafik

Synpunkter angående skolinfartsvägen från Rusthållarvägen beskrivs under rubriken "skolan och förskolor".

Allmänt

Myndigheter

Trafikkontoret påpekar att teknisk handbok ska följas, för enhetlighet i staden.

Sakägare

En närboende anser att förtätningen är ogenomtänkt sett till infrastruktur.

En närboende tycker samrådsförslag angående stråkets utformning inte passar i Bagarmossen.

Övriga, ej sakägare

Skarpnäcks Trädgårdsstadsförening betonar att trafikfrågorna måste lösas långsiktigt, och då inte bara trafik i just detta område utan hela till-/från farten till Bagarmossen. Med hänvisning till deras yttranden under programskedet instämmer de att utbyggnaden innebär bättre underlag för service och kollektivtrafik. Föreningen anser att trafiksituation på Sockenvägen är ohållbar. De bedömer att både buss- och tunnelbanetrafiken måste byggas ut kraftfullt för att satsningen på gång- och cykeltrafik skall vara verkningsfull. Föreningen saknar trafikprognoser för såväl utbyggnadsperioden som när området är utbyggt och har stabiliserat sig.

Biltrafik

Myndigheter och remissinstanser

Trafikkontoret påpekar att bredd på gatan behöver vara minimum 7 m för att kunna säkerställa driften.

Sakägare

Några närboende ifrågasätta ökningen av biltrafiken med en infartsväg (Sockenvägen) till Bagarmossen idag.

Några närboende tycker att den nya planerade bilvägen i bergskanten vid Voxnegränd kan skapa otrygga situationer och betonar att staden ska utforma gatorna att det stimuleras till andra transportmedel än fordon. De vill att den här vägen blir bilfri. Några andra vill ingen trafik alls vid den här sidan.

En närboende anser att en vägförbindelse (helst även för biltrafik) skulle förstärka sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck ”bättre än den föreslagna gång- /cykelstråket”.

Ett flertal närboende anser att trafiken längst Bergrådsvägen inte får ökas samt att infart till den nya parkeringsgarage i kvarter D kommer att påverka närboende negativ (luftföroreningar, trafik osäkerhet, buller).

Några närboende påpekar att för att skapa ett säkert stråk och en levande stadsmiljö bör biltrafik inte finnas i stråket och inte korsa cykeltrafiken. Flera vändplaner föreslås istället.

Övriga, ej sakägare

En person anser att trafikläget på Gamla Tyresövägen försämras med förtätningen i Bagarmossen. Bergholmsstråket kan utformas till en trevlig stadsgata med träd och lagom låg hastighet. Bra att åtminstone bussar kan köra här. *Samma person* föreslår att staden tar ett helhetsgrepp kring trafiken, inte minst gäller det tryggheten

för alla barn i området som förväntas ta sig till och från skolan till cykel eller fots. Kan staden inte plantera större träd längs raksträckan mellan Skarpnäcksvägen och ända ner till Horisontvägen? Höga träd har en fartdämpande effekt.

Några personer tycker att biltrafik mellan Bagarmossen och Skarpnäck skulle försämra boendemiljön.

En person tycker att det borde bli en bilväg mellan Skarpnäck och Bagarmossen med tanke på tryggheten. Parken/skogen är idag en kraftig barriär under den mörka delen av året och på kvällar, speciellt för kvinnor.

HUF Bagarmossen-Skarpnäck uppskattar att Bergholmsstråket planeras som en bilfri förbindelse från Bagarmossen till Skarpnäck.

En person tycker att biltrafik från Bergrådsvägen ska gå i en enkelriktad slinga från väster och dubbelriktad i den södra delen så allmänheten kan åka till och från nya skolan.

Gång- och cykeltrafik

Myndigheter och remissinstanser

Utbildningsförvaltningen anser att skolgården ska fredas från genomgående allmän trafik d.v.s. gång- och cykelstråket ska dras utanför skolans tänkte fastighet.

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) anser cykelvägen som går genom skolans två gårdsytor som en stor säkerhetsrisk, varför de önskar att en lösning tas fram för en trygg övergång från skola till bollplaner.

Trafikkontoret anser att området som är klassat som GC-väg vid förskolan bör förtydligas eftersom endast del av sektionen används till GC-väg. Om övrig yta är parkmark eller kvartersmark bör det framgå.

GC-vägen i norra delen av detaljplanen kan förbli parkmark förutsatt att den vid exploateringen kan breddas till minst 2,5 meter men fortfarande ingå i planområdet.

Trafikkontoret påpekar att bredd på gångbana/trottoar behöver vara minimum 2,5 m för att kunna säkerställa driften.

Sakägare

Några närboende tycker att det är viktigt att behålla en intakt gång-cykel väg mellan Bagarmossen och Skarpnäck och är tacksamma

över att den planerade bilvägen mellan stadsdelarna är borta ur planen.

Några närboende funderar hur man ska komma ut ur stråket och Bagarmossen (Rusthållarvägen) säkert på cykel om gatan bara byggs om inom planområdet.

En närboende anser att det ska byggas säkra cykel och gångvägar för barn i det nya området.

Övriga, ej sakägare

Några personer tycker att det är viktigt att behålla en intakt gång-cykel väg mellan Bagarmossen och Skarpnäck och är tacksamma över att den planerade bilvägen mellan stadsdelarna är borta ur planen.

En person tycker att flödena för gång-cykel och biltrafik ska vara separerade och att genomfartstrafik cyklar och gående ska göras som förbifartsled från bostäder och skola, dvs väster om skolgården och parklek vid torpet. Gående till och från bostadsområdet ska vara från Rusthållarvägen.

Kollektivtrafik

Myndigheter och remissinstanser

Trafikförvaltningen vill upplysa om att en förutsättning för att gator ska kunna trafikeras av buss är att de avseende avstånd, gatubredder och lutningar med mera följer trafikförvaltningens riktlinjer i RiBuss. Bussarna trafikerar Rusthållarvägen i sydöstra delen av plan området.

Trafikförvaltningen anser att planbestämmelse för tunnelbanan bör ändras till "T - tunnelbana under mark" (alternativt "T - transportunnel för tunnelbana under mark"). Tunnelbanans framtida funktion bör säkras med officiälservitut i samband med fastighetsbildning av planområdet. Överenskommelse om servitut behöver träffas mellan parterna.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att det är positivt att det kommer till nya bostäder i kollektivtrafiknära läge i Bagarmossen.

Sakägare

Några närboende undrar om kollektivtrafiken ska räcka till. De anser att avgångarna bör blir tätare innan man bygger fler hus.

Övriga, ej sakägare

En person anser att Bergholmsstråket kan utformas till en trevlig stadsgata med träd och lagom låg hastighet. Bra att åtminstone bussar kan köra här.

En person tycker att infrastrukturen/kollektivtrafik ska byggas ut först innan det byggs fler bostäder.

Skarpnäcks Trädgårdsstadsförening konstaterar att en analys av framtidas resande med busstrafik inte finns i förslaget.

Tillgänglighet, angöring och lutningar

Myndigheter och remissinstanser

Fastighetskontoret har följande invändningar, tillgänglig angöring ska finnas till torpet och inom tomtplatsen ska parkeringsplats för rörelsehindrade kunna ordnas. Och parkering för fastighetskontorets hyresgäster ska kunna ordnas inom tomtplatsen.

Trafikkontoret anser att angöring för RH-platser ska i första hand inrättas av fastighetsägaren på kvartersmark.

Parkering

Myndigheter och remissinstanser

Trafikkontoret anser att ett tillägg behövs för plusmarken så att det står: Parkering får endast anläggas där det är angivet i detaljplanen eller så bör den fastighetsgränsen markeras med infartsförbud.

Trafikkontoret påpekar att det inte framgår hur många BTA bostadsyta det planeras för. Därmed går det inte att kontrollera om antalet cykelparkeringsplatser stämmer. För parkering av cykel på gårdsmark ska möjlighet till ramlås finnas. Väderskyddad cykelparkering bör eftersträvas.

Fastighetskontoret som förvaltar det så kallade Bergholmstorpet anser att parkering för fastighetskontorets hyresgäster ska kunna ordnas inom tomtplatsen.

Stockholms Naturskyddsförening anser att kvalitativa cykelparkeringar rimligen borde planeras oberoende av om parkeringstalet är 0,5 eller inte.

Hyresgästföreningen Sydöst undrar om det är möjligt att några p-platser i garage i kvarter C och D förses med El-laddningsuttag.

Sakägare

Ett närboende undrar var de två parkeringsgarage byggs.

Några närboende undrar om och var parkeringsplatser i kvarter A som försvinner ersätts, i synnerlighet på vinterhalvåret. En ny inventering borde genomföras är ett förslag.

Ett närboende anser att nya garage under områdena B och D starkt kommer att öka trafiken på Bergsrådsvägen. Hen undrar hur stor den ökningen blir totalt och i procent.

Övriga, ej sakägare

En person tycker att staden ska lösa parkeringskaoset och trafiksituationen, upprätta farthinder mm.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

***Allmänt och biltrafik:** Övergripande beslut om trafikstruktur och konsekvenser för infrastruktur finns med i planprogrammet för Bagarmossen och Skarpnäck som godkändes av stadsbyggnadsnämnden 27 oktober 2016. Det godkända programmet utgör en grund och stöd för fortsatt detaljplanering av bland annat Bergholmsbacken.*

Planbeskrivningen ska förtydligas med att trafikprognosen gäller för hela planprogramområdet.

Förslag på utformning av gatorna stäms av med trafikkontoret inför granskning. Staden följer inte RiBuss i det här projektet.

Gatorna runt den nya bostadsbebyggelsen behövs för angöring och tillgänglighet samt för att kunna nå förskolorna och vårdboende i norra delen av planområdet. De nya gatorna utformas med stor omsorg för att undvika otrygga situationer och att hålla hastigheten låg. I stråket prioriteras gång och cykeltrafik. Trafiken till och från de nya parkeringsgaragen fördelas över Bergsrådsvägen och den nya lokalgatan öster om den nya bostadsbebyggelsen.

***Gång- och cykeltrafik:** I programskedet planerades för en ny skola inklusive skolgård på platsen där fotbollsplanen idag ligger. Under detaljplanprocessen har önskemål från Utbildningsförvaltningen kommit in att utöka skolans storlek. Konsekvensen var att även behovet av skolgården växte. För att bemöta de ändrade förutsättningarna har en extra skolgård vid andra sidan av det planerade stråket tillkommit. Att leda om stråket utanför skolans tänkta fastighet strider mot planens syfte. I översiktsplanen och i programuppdraget anges att Bagarmossen och Skarpnäck ska kopplas samman. Stråket är en del av syftet med detaljplanen att förstärka sambandet mellan de två stadsdelen. Trafiksäkerhet längst*

stråket och i synnerhet vid skolan studeras vidare inför granskningen. En lösning för en trygg övergång från skolan till bollplaner tas fram inför granskningen. Stråkets utformning studeras vidare inför granskning.

Bestämmelser och gränser i plankartan kommer att studeras vidare under fortsatt planering.

Kollektivtrafik: Planbestämmelse samt genomförandebeskrivningen för trafikförvaltnings transporttunnel ses över inför granskningen. Officialservitut säkras tunnelbanans framtida funktion i samband med fastighetsbildning av planområdet. Överenskommelse om servitut ska träffas mellan parterna.

För frågor angående utvecklingen av kollektivtrafik hänvisas till Trafikförvaltningen.

Tillgänglighet mm: Torpet kommer att behöva särskilt tillstånd för att kunna angöra med motorfordon för t ex varuleveranser. En parkeringsplats för rörelsehindrade får anordnas på tomten. Däremot ska inte parkering för andra än rörelsehindrade kunna anordnas inom fastigheten. Planbestämmelser ses över inför granskningen. Vägen till torpet har inga planstöd, d.v.s. för att komma till torpet med fordon behövs tillstånd.

Parkeringsplatser för rörelsehindrade (RHP) inrättas i första hand på kvartersmark. Det gäller för kvarter som förses med parkeringsgarage. I de kvarter där PRH inte går att lösa inom kvarteren kommer det att behöva lösas i gatan.

Parkering: Planbestämmelser ses över inför granskning.

En parkeringsstrategi som ska visa parkeringsplatser, cykelparkeringsplatser och mobilitetstjänster kommer att bli en del av underlag till planhandlingarna. Vid granskning ska en uppskattning av BTA bostadsyta och lägenhetsantal vara med i planhandlingarna.

Cykelparkerings placering regleras i kvalitetsprogram för gestaltning. Parkering ska vara lätt tillgänglig från bostäder och ligger i anslutning vid entréer.

Staden ställer inga krav på el-laddningsuttag vid privata parkeringsplatser. Däremot kan det bli en del av en så kallad mobilitetstjänst i samband med arbete med parkeringstalet.

Parkeringsgarage byggs under kvarter D och E enligt samrådsförslaget. Trafiken till kvarter D kommer huvudsakligen åka Bergrådsvägen, parkeringsgarage under kvarter E nås enklast via den nya planerade vägen öster om den nya bostadsbebyggelsen. Det finns inte detaljerad information om hur stor ökningen i trafiken blir längst Bergrådsvägen.

De befintliga allmänna parkeringsplatserna på kvarter A kommer inte att ersättas. Längst Rusthållarvägen förbättras för gående och cyklister och därmed minskar antal p-platser där på allmänplats.

Teknisk försörjning

Vattenförsörjning, spillvatten

Myndigheter och remissinstanser

Stockholm Vatten och Avfall AB, SVOA (VA-teknik) anser att utbredningen av bostäder inom planförslaget inte bedöms ligga i betydande fysisk konflikt med ytliga befintliga va-nät i anslutning till planområdet.

Spillvattenledning som planeras löpa i nord-sydlig riktning genom planområdet behöver, där den inte ligger i allmän gata eller naturmark, planläggas med u-område. Det gäller då främst i den södra delen av planområdet där spillvattenledningen sneddar över parkmark "naturlekplats". Exakt sträckning för spillvattenledning och dess tillhörande u-område måste fastställas inom detaljplanearbetet.

SVOA påpekar att utredning pågår för att säkerställa leverans och kapacitet. Kapacitetsförstärkning kan behövas på befintligt dricksvattennät för att ansluta tillkommande fastigheter till befintligt ledningsnät.

SVOA bedömer att delar av de planerade bostäderna kan ansluta till närliggande spill- och dagvattennät med mindre omfattande projektering och utbyggnad av befintliga nät. Mer omfattande utbyggnad av va-nätet behövs för att ansluta övriga bostäder och skola samt förskola. En förutsättning för att hålla nere omfattning av fysiska ingrepp på spill- och dagvattennät i och omkring planområdet är att det som anges under rubriken "Dagvattenhantering" följs och verkställs.

Dagvatten

Myndigheter och remissinstanser

Trafikförvaltningen anser att dagvattenmagasinet ovanför deras transporttunnel ej får påverka trafikförvaltningens anläggning och tunnelbanan får inte heller utsättas för mer tillflöde av dagvatten.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden till styrker detaljplaneförslaget under förutsättning att:

- Dagvattenhanteringen uppfyller stadens åtgärdsnivå inom kvartersmark och allmän platsmark.

Stockholm Vatten och Avfall AB, SVOA (VA-teknik) anser att det är oerhört viktigt att de problem och möjligheter som beskrivs i upprättad dagvattenutredning daterad 2018-06-12 (SWECO) för planförslaget beaktas till fullo i fortsatt projektering och byggnation.

SVOA anser att hänsyn till kapacitet och nivåer i ledningsnätet behöver tas i kommande utveckling av parkområdet för att säkerställa dagvattenavrinning från exploatering- och parkområdet. Följande behöver arbetas in i planförslaget så långt som är möjligt:

- Beredning och säkerställande av tillräckliga ytor/volymer inom planen för att infiltrera/fördröja/rena den totala flödesökning som uppstår pga. exploatering enligt dagvattenutredning.
- Tydliggörande och säkerställande av höjdsättning samt ytliga avrinningsvägar inom området för att minimera risk för översvämning av nya och befintliga byggnader samt andra viktiga installationer.

För att inte överbelasta de begränsade dagvattensystemen söder om planområdet så har SVOA föreslagit ett dagvattenmagasin under planerad fotbollsplan tillhörande skoltomten (i planförslaget nu markerad som S2E2). För att säkerställa drift- och åtkomstaspekter för SVOA måste denna yta planläggas som u-område för va-ledningar, istället för E-område. En samordnad projektering för fotbollsplan och dagvattenmagasin bör ske inom detaljplanarbetet så att eventuella intressekonflikter hanteras.

Sakägare

En närboende anser att ett bredare stråk med mer grönt är bättre för dagvattenhantering.

El/Tele

Ellevio AB anser att det är viktigt att funktionsbehov beaktas av de tre nätstationer som *Ellevio* kommer att etablera i planområdet med avseende på miljö, säkerhet och tillgänglighet.

Ellevio föreslår att begränsningar som konturer och prickmark i E - områdena tas bort i plankartan. Begränsningar inom E - områden i plankartan medför att planerade och även framtida utbytta nätstationer kan avvika från planbestämmelserna.

De vill bli kontaktas för samråd.

Ellevio har befintliga kabelstråk i Rusthållarvägen, Bergstorpsvägen samt i Viskagränd som påverkas av planen och kommer behöva flyttas eller omförläggas. *Ellevio lokalnät* vill bli kontaktad i god tid för ledningssamordning.

Energiförsörjning

Stockholm Exergi AB påpekar att det finns befintliga fjärrvärmeledningar inom planområdet. En del kommer att behöva flyttas.

En fjärrvärmeledning till Bergholmsskolan från Kv. Byamännen 2 kommer behöva bottnas innan skolan rivs.

Stockholm Exergi AB påpekar att det är bra med tidig information och samrådsmöten för att kunna planera ev. ledningsomläggningar och nya ledningsdragningar samt säkra befintlig drift med så få driftstörningar som möjligt. Åtgärder i Stockholm Exergis distributionsanläggningar utförs av Stockholm Exergi och bekostas av byggherre enligt gällande avtal. Därför påpekar Stockholm Exergi att det är viktigt att de tecknar genomförandeavtal snarast möjligt.

Stockholm Exergi kan leverera fjärrvärme till ny bebyggelse inom området.

Avfallshantering

Myndigheter och remissinstanser

Fastighetskontoret som förvaltar det så kallade Bergholmstorpet anser att hantering av sopor och övriga transporter måste studeras vidare. I dag sker infart via Vinggatan och Skarpnäcksvägen.

Stockholm Vatten och Avfall AB, SVOA (Avfall) förordar alltid maskinella insamlingssystem vid nybyggnationer och ser positivt på att det planeras för mobil sopsug.

Stockholm Vatten och Avfall ser också positivt på att miljörum planeras för bostäderna.

Stockholm Vatten och Avfall påpekar att system för att bidra till stadens mål gällande ökad insamling av matavfall i enlighet med stadens miljöprogram och avfallsplan bör möjliggöras. För verksamheter med större volymer matavfall som storkök och liknande kan matavfallskvarn till slut tank användas för en effektiv hantering.

Sakägare

En närboende ifrågasätter om det föreslagna sopsystemet med sopsug och underjordiska behållare är förenligt med hållbarhet (onödigt ingrepp i marken och energiförbrukning).

Räddningstjänst

Myndigheter och remissinstanser

Framkomlighet/Tillgänglighet. Utifrån tillgängligt underlag anser *Storstockholms Brandförsvar (SSBF)* att framkomlighet och tillgänglighet vid händelse av en räddningsinsats måste beaktas i det fortsatta planarbetet och i projekteringen.

Vid en eventuell räddningsinsats är det en stor fördel att kunna komma nära *skolbyggnaderna* med räddningstjänstens höjdfordon. SSBF önskar att *skolgården* planeras på ett sådant sätt att åtkomlighet för våra höjdfordon mot byggnadens fasad skapas. Detta då dessa fordon ofta används i släckningsarbete vid bränder i denna typ av verksamhet.

Stegutrymning/Åtkomlighet. Enligt tillgängligt underlag bedömer *Storstockholms Brandförsvar (SSBF)* det som troligt att räddningstjänstens utrustning kommer nyttjas vid alternativ utrymning från den planerade bebyggelsen. Om så är fallet bör det i planprocessen säkerställas att framkomlighet och åtkomlighet för SSBF:s *stegutrustning* är möjlig. Detta kräver även att uppställningsplatser för höjdfordon eller bärbara stegar anordnas. Om räddningstjänsten ej har åtkomst på baksidan av lägenheterna behöver lägenheterna vara genomgående eller ha *Tr2- trapphus*. SSBF vill dock poängtera att utrymning utan räddningstjänstens hjälp, förslagsvis genom implementering av Tr2-trapphus, är att föredra.

Storstockholms Brandförsvar (SSBF) påpekar att träd och annan vegetation inte får hindra räddningstjänstens framkomlighet eller åtkomlighet vid insats. Om räddningstjänstens stegutrustning är en förutsättning för alternativ utrymning från byggnaderna bör trädens placering studeras närmare så att de inte påverkar åtkomligheten negativt.

Storstockholms Brandförsvär (SSBF) påpekar att räddningstjänsten ej kan utgöra den alternativa utrymningsvägen för det planerade *punkthuset* eftersom det överstiger åtta våningar (23 meter). Den måste därmed dimensioneras för utrymning utan räddningstjänstens stegutrustning. Det planerade punkthuset förväntas bli komplext ur ett insatsperspektiv. Höga byggnader ställer speciella krav på både utrymningslösningar och hjälpsystem för räddningstjänstens insats. Dessa krav måste uppfyllas i projekteringen, men det är av vikt att förutsättningarna för att lösa dessa aspekter utreds tidigt. Det är viktigt att dialog förs med SSBF kring förutsättningarna för räddningsinsats under projektets gång.

Utifrån *Storstockholms Brandförsvärs (SSBF)* underlag ser det ut som att brandpostsystemet i området är glest. *SSBF* anser följaktligen att behovet av nya brandposter i området bör ses över i samråd med förvaltaren av brandpostnätet. För ett konventionellt brandpostsystem rekommenderar SSBF ett avstånd om 75 meter från brandpost till uppställningsplats för räddningsfordon, dvs. 150 meter mellan två brandposter.

Sakägare

En närboende invånare undrar hur höghuset ska evakueras vid brand. *En annan närboende* anser att föreslagen kvartersstruktur i samrådsförslaget försvårar räddningsaktioner vid eventuell brand.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Inget dagvattenmagasin planeras ovanpå trafikförvaltnings transporttunnel i nuläget. Dagvattenhanteringen ska uppfylla stadens åtgärdsnivå inom kvartersmark och allmän platsmark. Kompletteringen av dagvattenutredningen kommer att visa behov och sträckningen/placering av ledningar. Plankartan anpassas med u-områden där det behövs.

Eventuellt behov av ökning av dricksvattenkapacitet redas ut under processen. Behov av brandposter i området ska ses över inför granskningen i samråd med ansvarigt vattenbolag.

Stråket kommer att föras med ett tillräcklig brett grönstråk för att ta hand om dagvatten. En dagvattenutredning redovisar mängderna och hantering. Dagvattenutredningen kompletteras inför granskning.

Projekteringen för eventuell flytt av ledningar är påbörjad. Staden tar hand om ledningssamordning.

Avfallshantering kan med tillstånd ske vid Bergholmstorpet. För eventuella transporter gäller det samma. Det finns ingen väg med planstöd till torpet, d.v.s. för att komma till torpet med fordon behövs tillstånd.

Gatu profiler (träd, plantering, belysning mm) preciseras i samband med byggnadens utformning för att säkerställa att framkomlighet och åtkomlighet för SSBF:s stegutrustning är möjlig.

Hälsa och säkerhet

Barnperspektiv, social hållbarhet

Myndigheter och remissinstanser

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att barns möjlighet till lek beaktas vid en så här omfattande exploatering. Närheten till natur skapar möjlighet för fri lek och rörelse i anslutning till bostäderna, vilket är positivt. Lekutrustning på förskolegårdar och skolgård samt bostadsgårdar bör anpassas för olika åldrar och vara inbjudande att användas av alla. Det är också positivt att en ny lekplats planeras i den södra delen av planområdet.

Sakägare

Några närboende anser att eleverna kommer att frekvent besöka tomterna och skogstrimma vid bostäderna.

Några närboende ifrågasätter skolans storlek och de skolgårdsytorna i relation till barnens psykosociala miljö.

En närboende anser att planen inte redovisar hur ett barnperspektiv på den nya bebyggelsen slår igenom. Hen undrar om det kommer att finnas tillräckligt stora och säkra lektyor av naturligt stimulerande utformning, inte enbart färdiga lösningar. Hen anser även att förskolorna inte ska bli för stora och att de ha ordentligt tilltagna ute ytor med varierande markegenskaper och växtlighet så att minst 50 procent av marken är beskuggad.

Sol och skugga

Sakägare

Några närboende anser att skolan blir för hög och att det leder till stor påverkan för de boende på Laxåvägen, eftermiddags-/kvällssol kommer att påverkas stora delar av året.

Övriga, ej sakägare

En person anser att människor behöver ljus, grönska och utblick för att klara av stressen omkring oss i stadsmiljön.

Förorenade områden

Myndigheter och remissinstanser

Länsstyrelsen anser att markföroreningsfrågor fortfarande bör beaktas i det fortsatta planarbetet. Inom planområdet finns inga objekt registrerade i Länsstyrelsens databas över potentiellt förorenade områden. I planbeskrivningen nämns dock en jordprovtagning i 4 punkter som har gjorts vid nuvarande bollplan. Området består av delvis uppfylld mark. Metaller och PAH-16, PCB mm har analyserats. Resultatet visar på halter av PAH-H överstigande Naturvårdsverkets riktvärden för KM (känslig markanvändning) i 3 av 4 provtagningspunkter. Fyllnadsmassor brukar vara av mycket heterogen natur och föroreningsförekomst och halt kan variera mycket. Länsstyrelsen delar stadens bedömning att kompletterande undersökningar behöver göras. Föreligger det någon risk under byggnation eller efter etableringen bör det i planhandlingen framgå hur man avser att säkerställa att risken minimeras för människans hälsa.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden tillstyrker detaljplaneförslaget under förutsättning att:

- Handlingarna kompletteras med en miljöteknisk markundersökning.

Hyresgästföreningen Sydöst anser att staden inte ska glömma bort att kompletterande markradonundersökning.

Översvämning och skyfall

Myndigheter och remissinstanser

Enligt *Länsstyrelsen* har staden uppmärksammat att det finns en översvämningsproblematik i planområdets sydligaste del och har beaktat de lågpunkter som finns i planområdet.

Länsstyrelsen bedömer att staden behöver studera marköversvämningar vid kraftig nederbörd och förtydliga omhändertagandet av 100-årsregn med klimatfaktor 1,25. Vattnet får inte avrinna så att övriga byggnader och viktig infrastruktur utanför planområdet blir översvämmade. Eventuella riskreducerande åtgärder behöver föras in som planbestämmelser på plankartan.

Länsstyrelsen vill även passa på att meddela att deras rekommendationer gällande hur risken för översvämning till följd av skyfall behöver hanteras i den fysiska planeringen finns tillgänglig på deras webbplats:

<https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/tjanster/publikationer/2018/rekommendationer-for-hantering-av-oversvamning-till-foljd-av-skyfall.html>.

Buller och vibrationer

Myndigheter och remissinstanser

Trafikförvaltningen anser att planbeskrivningen ska kompletteras avseende beskrivning av transporttunnels användning. Texten ska beskriva hur och när tunneln används samt vilka eventuella störningar till omgivningen detta kan generera.

Sakägare

Ett flertal närboende anser att trafikbullernivåerna kan komma att överskrida riktvärden eftersom de anser att antagandet om 100 fordon/dygn för tillfartsväg till skola är för lågt. Vägdragningen i bullerutredning är dessutom fel i förhållande till planförslaget och därför missvisande menar de.

En närboende anser att bullernivåer inte klaras längst skolinfartsvägen. Likaså kommer man genom den tillkommande skolbyggnationen att påtagligt försämlra ljus- och bullersituationen för redan befintliga byggnader utan att detta redovisas tydligt nog.

En närboende påpekar att detaljplanen anger att bullernivåerna vid de tillkommande husen på Rusthållarvägen kommer att bli för höga. Hen tycker därför att man inte ska bygga bostäder där.

Några närboende anser att dockningsstationer för sopsug kommer att producera för höga bullernivåer i en idag tystare miljö och tycker att ett annat sophämtningssystem bör väljas.

En närboende tycker att det inte går att utläsa ur bullerutredningen av ÅF (pkt 5 sida 6) hur det tänkta framtida trafikflödet på Bergsrådsvägen skiljer sig från dagens. Närboende tycker att det behöver redovisas hur denna väntade trafikökning påverkar bullersituationen längs såväl Rusthållarvägen som Bergsrådsvägen inom de områden där trafiken till och från garagen ska gå. *Samma närboende* påstår att ökande buller inte är förenligt med hållbar utveckling.

Risk

Myndigheter och remissinstanser

Luftfartsverket LFV påpekar att de inte har analyserat konsekvenser för flygvägar till och från flygplatser, samt om CNS-utrustning ägd av flygplats kan riskera att bli påverkad. Berörda flygplatser skall därför alltid tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering.

Inom planområdet finns en likriktarstation som tillhör *trafikförvaltningen*. För placering av brännbar byggnad, byggnadsdel eller brännbart upplag inom 15 meter från likriktarstationen, krävs tillstånd från trafikförvaltningen.

Storstockholms Brandförsvar (SSBF) har följande typer av olycksrisker beaktat vid deras riskidentifiering:

- Transport av farligt gods (väg/järnväg)
- Riskfylld verksamhet
- Spårbunden trafik och urspårningsrisk
- Suicidrisk

Utifrån riskidentifieringen har *SSBF* inte hittat några riskkällor i närheten till aktuellt planområde som bedöms kunna medföra förhöjda risknivåer. Risker såsom översvämningar samt ras och skred är också av vikt att utreda och hantera men ligger utanför *SSBF:s* kompetensområde.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Skyfallskartering och konsekvenser för områdena inom och utanför planområdet kommer utredas inför granskning.

Bullerutredningen är baserad på planprogrammet för Bagarmossen och Skarpnäck. Beräknade buller nivå är baserade på en trafikökning när föreslagen förtätning i hela programområdet är genomförd. Eftersom dessa siffror och konsekvenser för bullernivåer håller sig inom riktlinjer är kontorets bedömning att påverkan på befintlig bebyggelse är hanterbart.

Transporttunnelns användning bedöms inte bli påverkad av planens genomförande. Vägen till entrén ligger utanför planområdet. Placering av likriktarstation ska redas ut.

Skolans infartsväg får en begränsad trafikmängd. Eleverna som får bilskjuts rekommenderas släppas av inom planområdet vid förskolorna och vårdboendet där det planeras för korttidsparkeringsplatser/stopp platser. Stadens bedömning är att antagandet om 100 fordon/dygn för tillfartsväg till skola är rätt.

Planbeskrivningen visar att beräknade bullernivåer (från ökande trafiken och mobil sopsug) längst Bergrådsvägen vid genomförande av planen ligger inom gällande riktvärden. Planbeskrivning ska förtydliga beträffande prognos för trafikflöden i planområdet.

En kompletterad markföroreningsundersökning har genomförts efter samrådet. Resultatet ska beaktas i fortsatt planeringsprocess och handlingsplaner tas fram.

Markradonundersökning görs vid bygglovskedet av fastighetsaktörer.

Den kompletterande geotekniska utredning som tas fram tar hänsyn till frågan om risk för ras och skred, t.ex. slänten vid infartsvägen till skolan.

Bromma flygplats ska tillfrågas om det planerade höga huset eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering i planområdet Bergholmsbacken.

Miljö- och klimataspekter

Hållbarhet

Sakägare

Ett närboende tycker att planen totalt bortser från betydande och viktiga aspekter ur hållbarhetsperspektiv. Till exempel är närboendes förslag att återanvända den befintliga skolan istället för att riva den.

Samma närboende anser att Bergholmsstråket bara tillför något om det får höga kvaliteter och kvaliteter som är långsiktiga/uthålliga. Inget av detta framgår av planen. Tvärtom minskar planerna för stråket ytterligare de grönyterna.

Samma närboende påpekar att klimateffekter kan förväntas generera nya och oförutsedda problem i snabbt ökande omfattning både inom staden men framförallt i en omvärld och tycker därför att en starkare krishanteringsförberedelse är nödvändig. Tidigare fanns utrymningsplaner. Hen undrar hur framtida krissituationer i en orolig värld ska mötas med den idag snabbt ökande befolkningen.

En närboende skulle vilja att de nya bebyggelserna byggs med miljövänligahus, d.v.s. passivhus och solceller.

En närboende undrar vad som hände med första planen i synnerligheten det eko-hus med träfasad i hörnet vid Rusthållarvägen.

Miljökonsekvenser

Myndigheter och remissinstanser

Stockholms Naturskyddsförening anser att det som en brist att Miljöförvaltningens underlag om miljö och hälsa saknas.

Sakägare

En närboende anser att luftföroreningar, buller, skuggzoner i närområdet ökar med nybyggande av höga huset i kvarter A.

En närboende anser att det saknas en modellering och presentation av effekter av byggnader på markvindsförhållanden.

Samma närboende anser att befintliga lägenheter längst Bergrådsvägen blir drabbats av skugga från byggnaderna i kvarter B och D. *Samma närboende* anser att bygga stora, nedsänkta/-sprängda garage är långt ifrån en försvarbar, hållbar lösning.

Samma närboende vill se en redovisning av hur stor yta de samlade sprängningarna täcker av stadsdelens yta före och efter den aktuella planen, hur stora bergmassor som kommer att tas bort på grund av planen. *Samma närboende* tycker att framtida hus bör byggas av mer miljövänliga och återcirkulerande material, när de ska byggas. *Samma närboende* undrar vilka krav staden har ställt på de bolag som anvisats i fråga om hållbart byggande.

Några närboende anser att höjdförslag i området som medför stora sprängningar båda för bebyggelse, vägar, ledningar och sopsug förändrar hela lokaltopografin utan att redovisa eller nämna som problem och konflikt.

En närboende undrar varför berget ska sparas i kvarter A men sprängs i övrigt.

En närboende anser att ledningar orsakar ett irreversibelt ingrepp i berggrunden. Hen anser att effekterna för framtida miljö, påverkan på naturliga grundvattensrörelser och ingreppens effekter på framtida miljöförhållanden saknas helt i redovisningen.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Myndigheter och remissinstanser

Länsstyrelsen delar stadens bedömning att detaljplanens genomförande inte kan förväntas medföra betydande miljöpåverkan.

Sakägare

En närboende påpekar att stadsdelen saknar helt egen matproduktionsförmåga liksom merparten av de råvaror som staden konsumerar. *Samma närboende* anser att stadsbyggnadskontoret gjort en felaktig bedömning av detaljplanens genomförande och dess samlade miljöpåverkan. Hen framför att en MKB bör göras för att tydliggöra påverkan och belysa berggrunden, matproduktionsförmåga, grundvattenrörelse, framtida naturförhållanden, jordmån och hållbar utveckling.

Luftkvalitet

Några närboende påpekar att nio lägenheter längst Bergrådsvägen har sovrumsfönster mot gatan. De har haft problem med avgaser från skolbussar. En av lägenheterna på bottenvåningen har på grund av för hög radonhalt ett extra ventilationsintag under fönstret. De anser att ökande trafik samt infart till parkeringsgarage i närheten av Bergrådsvägen försämrar luftmiljön och motsatte sig därför till parkeringsgaragesinfarts placering.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Myndigheter och remissinstanser

För de flöden som rinner norrut från planområdet och som ska ledas i kombinerat nät så instämmer *Länsstyrelsen* i stadens bedömning under förutsättning att de renande och fördröjande åtgärder som föreslås etableras och har fullgod funktion.

För de flöden som rinner söderut från planområdet och som leds till recipient Flaten så anser *Länsstyrelsen* att staden behöver arbeta vidare med de dagvattenåtgärder som föreslås.

Det är svårt att uttala sig om hur de lösningar som till placering och funktion ”ska utredas vidare under planprocessen” påverkar MKN. *Länsstyrelsen* ser helst att dagvatten omhändertas med LOD-lösningar och staden behöver förtydliga i vilken utsträckning ytterligare dagvattenlösningar kommer att användas, t ex ett kompletterande ytligt magasin så som föreslås i dagvattenutredningen. Det bör framgå av handlingarna om den befintliga dagvattendammen i Kaninparken utanför planområdet kommer att användas för att omhänderta dagvatten. Om dammen ska användas nu eller för någon form av framtida etablering så behöver staden utreda dess nuvarande funktion och kapacitet och hur ett ökat flöde påverkar rening och fördröjning.

Grundvattnet ligger ytligt i delar av planområdet och det är bra om staden utreder huruvida det ytliga grundvattnet påverkar infiltration och dagvattenlösningars funktion.

Dagvattenlösningars funktion över tid beror i hög grad på hur skötseln utförs och *Länsstyrelsen* ser gärna att staden tar upp i planbeskrivningen hur man kan garantera att de dagvattenlösningar som etableras sköts på ett fullgott sätt.

Sakägare

En närboende anser att det i planbeskrivningen bedöms enbart effekterna av dagvattnet på recipienterna, inte påverkan från avloppsvattnet, som faktiskt är en tillkommande andel till Henriksdals reningsverk i fråga och till recipienten Strömmen. Avloppsvattnet är ett betydligt större problem än dagvattnet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Övergripande hållbarhetsaspekter är sammanvägda i stadens översiktsplan. Planområdet är förenligt med översiktsplanen och ingår i utbyggnadsstrategin stadsutvecklingsområde som beskrivs i planprogrammet för Bagarmossen och Skarpnäck. I fråga om hållbart byggande ställs inga specifika krav utöver vad som anges i gällande plan- och bygglagstiftning.

Reglering inklusive placering och gestaltning av solceller utreds i den fortsatte processen..

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning beslutade 2006 att flytta skolverksamheten från Bergholmsskolan. En del av byggnader har stått tomma och även blivit utsatta för brand vid flera tillfällen. Återanvändning av skolan bedöms inte vara ett realistiskt alternativ.

Skugga och sol utreds vidare inför granskningen. Markvindsförhållande bedöms vara normala och planeras inte utredas ytterligare. Miljökvalitetsnormen för luft klaras för planområdet idag. Inga ytterliga utredningar planeras.

Dagvattenutredningen kompletteras inför granskning beträffande olika ansvarsfrågor och den befintliga dammen, Kaninparken samt behov av ytterligare dagvattenlösningar.

Frågan gällande avloppsvatten är inte en planfråga.

Genomförande

Myndigheter och remissinstanser

Trafikförvaltningen anser att deras transporttunnelbanans framtida funktion bör säkras med officiälservitut i samband med fastighetsbildning av planområdet. Överenskommelse om servitut behöver träffas mellan parterna.

Säkerhet. Vid samtliga vibrationsalstrande arbeten såsom sprängning, pålning, spontning inom 50 meter från spåranläggning ska SSÄ TEB-0345 följas. Placering av bodetablering och upplag ska godkännas av trafikförvaltningen.

Ledningar. Trafikförvaltningen har 33 kV kablar längs Rusthållarvägen. Ett område på cirka 350 meter kommer att påverkas av detaljplanen. För denna sträcka måste staden komma in med en begäran om ledningsflytt samt kalla trafikförvaltningen.

Avtal. Då planområdet ligger i anslutning till tunnelbaneanläggningen behöver byggnation samordnas med *trafikförvaltningen*. Troligtvis kommer ett genomförandeavtal krävas samt granskning av handlingar innan arbetet kan påbörjas. I god tid ska därför "Blankett för anmälan av aktiviteter som påverkar kollektivtrafiken" skickas in till *trafikförvaltningen*.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet (Skönhetsrådet) anser att det är av största vikt att natur inte naggas i kanten och att värdefulla träd inte faller under byggtiden. Det gröna stråket, särskilt runt Bergholmstorpet har stor betydelse som spridningskorridor och måste även i fortsättningen hållas obebyggt.

Stockholm Vatten och Avfall AB, SVOA (VA-teknik) anser att byggnationsförfarandet för dagvattenmagasinet ska framgå av planens genomförandebeskrivning.

Sakägare

En grupp närboende intill det föreslagna höga huset tycker att det finns en risk att ett 12 våningshuset sänker ekonomiskt värde på deras lägenheter.

Några närboende anser att skolans placering och utformning kommer att påverka värdet på fastigheterna starkt negativt.

En närboende undrar hur byggtrafiken ska gå och var alla byggnadsarbetare ska parkera.

Några närboende ser gärna att man undviker byggtrafik på Bergsrådsvägen i största möjliga mån.

Några närboende påpekar på att husen inom området är byggda med blåbetong. De vill inte ha sprängskador som de fick när tunnelbanan byggdes. Deras fråga är om staden har för avsikt att teckna avtal med Bostadsrättsföreningen Byamännen 2 i denna fråga.

En närboende anser den enorma mängden bergmassor som måste transporteras bort har ett mycket stor miljöpåverkan i form av koldioxidutsläpp, skapar mycket buller under byggtiden och skapar buller och faror för människor.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Samråd ska ske med Trafikförvaltningen under projekteringen bland annat angående vibrationer, placering av bodetablering, upplag och begäran om ledningsflytt.

Läget på transporttunnelbanans sträcka ska korrigeras i planförslaget. Ett genomförandeavtal ska tecknas mellan berörda parter (Staden resp. skolans exploatör och Trafikförvaltningen) när det behövs. Överenskommelse om servitut ska träffas mellan parterna. Officialservitut kommer att säkras tunnelbanans framtida funktion i samband med fastighetsbildning av planområdet.

En riskanalys ska utreda påverkan på befintlig bebyggelse inom riskområde för sprängningen för allmänplats. Stadens avsikt är att teckna avtal med fastighetsägare i riskområdet. Berörda fastigheter besiktas innan och efter genomförande av detaljplanen.

Bergmassor tas omhand med hänsyn för att minska miljöpåverkan så mycket som möjligt. Massorna planeras användas i möjligaste mån under genomförandet för projektet.

Staden kommer jobba med bygglogistik för att minska störningar av byggtrafiken. Målet är att byggtrafiken går längs stråket för att undvika störning för befintliga byggnader. Frågan utredas vidare under fortsatt process. Den nya skoltomten planeras för att vara en serviceplats varifrån alla byggnadsarbetare kan hämta material. Byggarbetaren planeras ha sina byggbodar och parkeringsplatser på de sista bebyggelseetapperna i projektet.

Olägenheter för grannar

Övriga, ej sakägare

Skarpnäcks Trädgårdsstadsförening yttrade sig under programsamrådet att trafikbelastningen vid Sockenvägen inte blir mindre med utbyggnaden av Bagarmossen. Vägen är överbelastad redan idag och de ansåg att detta innebär en stor olägenhet för det boende i området längs Sockenvägen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Biltrafiken har begränsad möjlighet att växa beroende på att Sockenvägen och Nynäsvägen idag är kraftig belastade med begränsad framkomlighet. Stadens bedömning är att biltrafiken inte kommer att öka väsentlig över dagens nivå på grund av pågående planering.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet har kontoret justerat förslaget för att uppnå en tydligare struktur och en mer sammanhängande gestaltning av bebyggelse med fokus på utformning av kopplingen mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Bergholmstråkets sträckning är en viktig del av planens syfte och föreslås inte ändras. De föreslagna byggnadshöjderna bedöms vara välavvägda med hänsyn till omgivningen. Det höga huset föreslås sänkas till cirka tio våningar för att harmoniera med de befintliga höga husen i Bagarmossen.

Strukturplan från samrådsförslaget

Uppdaterad strukturplan

Föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet föreslås följande ändringar,

- Slutna kvarter med levande bottenvåningar mot stråket
Lamellerna i kvarter C och E ersätts av en mer sluten bebyggelse struktur likt kvarter B och D
- Gestaltningen omarbetas för att bli mer sammanhängande avseende till exempel byggnadshöjden, bottenvåningar, fasad och tak
- Det höga huset sänks till cirka tio våningar
- Parkeringslösningar justeras

- Planbestämmelser vid Bergholmstorpet anpassas så att en parkeringsplats för funktionshindrade får plats
- Bergholmstorpets tillkommande byggrätt placeras i tomtens nordöstra del
- Planbestämmelse för trafikförvaltnings transporttunnel justeras
- Exploateringsgrad för skolan höjs för att kunna bemöta framtida verksamhetsbehov
- Byggrätt inom planbestämmelse E ses över

Uppdatering av följande utredningar och underlag pågår;

- Arkeologisk undersökning
- Dagvatten- och skyfallshantering
- Geoteknik, markundersökning
- Grönkompensationsåtgärder
- Solstudien
- Trafik och parkering
- Kvalitetsprogram för gestaltning med uppdaterade illustrationer av förslagets bebyggelse och stadsmiljö
- Behov av brandposter

Stadsbyggnadskontoret bedömer att förslaget överensstämmer med planprogrammet för Bagarmossen och Skarpnäck och intentionerna i stadens översiktsplan. Vidare bedömer kontoret att förslaget innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen och att de inkomna synpunkterna kan hanteras i det fortsatta arbetet.

Petter Lindencrona
planchef

Nynke De Jong
stadsplanerare